

ביאורים

באותה השיטה שהתחיל בה הר"ן לעיל - למצוא את ההקשר שבין מצוות התורה השונות, הסמוכות זו לזו בפסוקים, הוא ממשיך גם כאן.

מצוות רבות עוסקות בחיוב לתת לכהנים וללוויים חלק מהנכסים. ציווי זה קיים בעיקר בזמן שעם ישראל נמצאים על אדמתם ובית המקדש בנוי על תילו, אז מדובר בנתח נכבד ומשמעותי, הכולל את כל סוגי שימושיו של האדם - פירות וירקות, בשר, צמר לביגוד וכדומה.

דבר זה דורש התבוננות. מדוע הכהנים והלוויים אינם נושאים בנטל הכלכלי באופן שווה אלא חיים, כביכול, על חשבון אחרים?

אלא שעל הכהנים והלוויים מוטל תפקיד חשוב ומרכזי מאוד. היכולת שלהם לקבל את פרנסתם מן הציבור, נותנת להם אפשרות לעסוק ביישוב הדעת ובצורה רצינית ומעמיקה בעבודת המקדש ובלימוד דיני התורה, וכך לנהל בצורה טובה את מערכת המשפט. זו הסיבה שלדברי הר"ן רוב השופטים היו משבט לוי, וזהו הקשר שבין הציווי לתת להם חלק מהנכסים, לבין פרשת שופטים. נושא זה שהוא לכאורה 'צדדי', תופס דווקא מקום מרכזי. הוא מלמד אותנו על כמה מורכבת מלאכת השפיטה על פי דין תורה, ועד כמה יש להשקיע בלימוד לקראתה, עד מנת שיהיו דיינים שהם באמת ראויים למשימה כבירה זו של גילוי משפטי התורה והנהגתה בעולם.

כדי להבין את דברי הר"ן לעומק, חשוב שנשים לב שהקב"ה בחר בכך שכל הציבור יישא בנטל הכלכלי של לומדי התורה, ולא מצא פתרון אחר לבני שבט זה. ישנו ערך מיוחד לכך שכל אחד ואחד מישראל מתרגל להיות חלק מאותה מערכת לימודית שתפקידה להנהיג את החברה היהודית מתוך התורה, ולהשקיע בכך נתח נכבד ומשמעותי מנכסיו.

הרחבה

• סמיכות השופטים לכהנים

והנה רב השופטים היו משבט לוי. הר"ן מבאר שענייני הכהנים הוזכרו בפסוקים מיד אחרי פרשת השופטים והמלך כהשלמה לעניין השופטים - מפני שרצון התורה לדאוג לכלכלתם של השופטים ולאפשר לשבט לוי להתפנות לעיסוק זה. הספורנו לעומת זאת מפרש שהפרשה כולה עוסקת בהעמדת הנהגה של עם ישראל וביצויים המיוחדים להם. זוהי הסיבה להזכרת המלך והשופטים - שהם האחראים על סדרי המדינה. וכמהמשך לזה הוזכרו הכהנים והנביאים המדריכים את העם ומנהיגים אותו בענייני הרוח: "אחר המצות להמון צוה עניני מנהיגיו והם המלכים והשופטים והכהנים והנביאים אשר בתקונם יתוקן ענין ההמון ובקלקולם יקולקל" [דברים טז, ח].

• מתנות כהונה

וכת השופטים שצריכה תקון כפר השלימו בכל המצטרף אליהם. הר"ן כותב שהתורה הסתפקה בכך שמשבט לוי יוכלו לקום שופטים. עם זאת מצאנו שחז"ל אכן תקנו תקנה עבור כל השופטים לקבל פרנסה מהציבור, גם אלה שאינם משבט לוי [כתובות קה]. ובתוספת שם ד"ה גזרין. על פי הסברו של הר"ן למתנות הכהונה, מתברר כי תקנת חז"ל עבור השופטים הינה השלמת רצון התורה במצוות מתנות כהונה.

שאלות לדין

נראה כי הלוויים והכהנים היו מנותקים מהחיים המעשיים. כיצד אם כן אנשים כאלו יכולים ללמוד תורה ולפסוק הלכות?

כשבית המקדש ייבנה, האם הלוויים והכהנים יפסיקו לעבוד? האם מתנות הכהונה יוכלו לספק את צרכי הקיום הבסיסיים?

לעילוי נשמת שלום בן ג'ני ז"ל

ונישלים בכאן מנוי שתי הכתות האלה שהם השופטים והמלך, ויכלתם בדבר המשפט. אבל הדבר הנשאר להשגיח עליו, הוא תקון הכתות האלה במחיתם^ו וענינם כדי שיוכלו להשלים הדבר שנתמנו עליו. והנה פת המלכים אינה צריכה תקון בזה, כי הם שליטים על הארץ והכל שלהם, אבל על פת השופטים צריה להשגיח. והנה רב השופטים היו משבט לוי, לפי שהם היו יותר פנויים, מצד שלא היו טרודים בעסקיהם, כי לא היה להם חלק ונחלה עם ישראל, וכן שנינו ב"ספרי" (דברים קג): "ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט - מצוה בבית דין שיהיו בו כהנים ולויים", וזהו שאמר הכתוב (דברים לג ט): "יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל". ולפיכך התחיל הכתוב בתקון וסדור ענינם, ואמר: שאין ראוי שיהיה לכהנים חלק עם ישראל, בעבור שלא יטרודים עסקיהם בנחלתם מהשלים כל מה שצריה במקדש, ושיהיו פנויים בלמוד התורה למען ישפטו העם משפט צדק. וזכה להם מהקרבנות הנעשים במקדש בשר חטאות ואשמות וזולתם - "אשי ה' ונחלתו יאכלון" (דברים יח א). ומאת העם זכס כל מה שייצטרף למחיתם, באמרו (שם טג טז): "וזה יהיה משפט הכהנים וגו' ראשית דגנך וגו'. והנה זה כולל כל צרכי האדם ההכרחיים, כי הנה יש להם מהתרומות והמעשרות - דגן ותרומה ויצהר, ומזבחי המקדש מאת זבחי הזבח - בשר ללפת בו את הפת, ומראשית הגז וסתפקו מלבבשים הצריכים להם, כי לצרף מלבבשיהם זכתה אליהם התורה ראשית הגז, ומפני זה אמרו במסכת "חלין" (קלז א): "כבשים שצמרן קשה פטורים מראשית הגז, שנאמר (איוב לא ט): 'ומגז כבשי יתחמו'", כי אחר שלא זכתה תורה לכהנים ראשית הגז רק לצרף מלבבשיהם, הכבשים שצמרם קשה ושאינם ראויים לכך - פטורים ממנו.

והנה השלים בכאן להם כל צרכיהם התמידיים ההכרחיים. אבל ידוע, שייזדמנו לאדם הוצאות מקריות יוצאות מהסדור המורגל, לפיכך זכתה להם התורה גם פן קצת דברים מקריים שאינם תמידיים, כשדה חרמים^ו וגזל הגר. ובזה השלימה התורה כל צרכיהם ונתקנתם, וזכתה להם מצוי למצוי ושאינו מצוי לשאינו מצוי.

והנה בכאן נשלם כל תקון כתות השופטים מעמידי המשפט, כי פת המלכים אינה צריכה תקון בשקבר ענינם מתקן בעצמו. וכת השופטים שצריכה תקון כבר השלימו בכל המצטרף אליהם.

^ו להשגיח עליו - להתבונן בו. **במחיתם** - לדאוג לצרכי פרנסתם. **ללפת בו את הפת** - לאכול אותו עם הפת. **שדה חרמים** - אדם שהחרים (גזר) את שדהו לה'. **וגזל הגר** - אדם שגזל גר, והנגזל מת ואין לו יורשים, משיב הגזילה לכהנים.

